

Temanotat

Vietnam: Kvinner, familie, ekteskap og skilsmisse

© Landinfo 2017

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

This report looks into some aspects concerning women, family, marriage, and divorce in Vietnam.

Family and marriage are considered very important, and despite rising divorce figures, there is a strong expectation to remain in a marriage, even when facing difficulties. A marriage entered into in accordance with custom, tradition, or religious ceremony is not legally valid. Many couples do, however, marry traditionally, and it varies when, or indeed if, a marriage is formally registered. Vietnam has several national laws to protect women's rights and a high proportion of women in the labour market. Nevertheless, traditional gender roles still dominate, and there is a gap between women's formal and actual position.

This report is primarily written to meet the needs of the Norwegian immigration authorities, and is in no way intended to give a complete overview of the above-mentioned topics. The report is based on information gathered during visits to Vietnam in 2009 and 2015, as well as from open, written sources.

SAMMENDRAG

Dette temanotatet omhandler noen aspekter ved familie, ekteskap, skilsmisse og kvinners situasjon i Vietnam.

Familie og ekteskap anses som svært viktig, og selv om antallet skilsmisser er økende, er det er knyttet sterke forventninger til at man skal forbli i ekteskapet, også når man møter problemer. Et ekteskap inngått i henhold til sedvane, tradisjon, religiøs seremoni eller i kirken, er ikke juridisk gyldig. Mange gifter seg imidlertid «tradisjonelt», og det varierer om ekteskapet registreres formelt tidlig eller seint, eller ikke i det hele tatt. En høy andel kvinner har arbeid utenfor hjemmet, og Vietnam har flere nasjonale lover som verner om kvinners rettigheter. Vietnam er likevel fortsatt preget av tradisjonelle kjønnsrollemønstre, og det er et språk mellom kvinners formelle og reelle stilling.

Dette notatet er primært skrevet for norske utlendingsmyndigheter, og gir på ingen måte et uttømmende bilde av de nevnte temaene. Notatet er basert på informasjon som Landinfo har innhentet under to opphold i Vietnam i 2009 og 2015, og på åpne, skriftlige kilder.

INNHold

1. Innledning	6
2. Kvinner og familie	6
2.1 Kvinneres stilling og rettigheter i Vietnam	6
2.2 Kvinneres deltakelse i arbeidslivet	8
2.3 Familie i Vietnam – og kvinners rolle i familien	8
3. Ekteskap	10
3.1 Betydning av – og forberedelse til – ekteskap	10
3.2 Ekteskapsinngåelse	11
3.2.1 Formell ekteskapsinngåelse	11
3.2.1.1 Likekjønnede ekteskap	12
3.2.1.2 Sentralisert folkeregistrering	12
3.2.2 Tradisjonell ekteskapsinngåelse	12
3.2.3 Alder ved ekteskapsinngåelse	13
3.2.4 Arrangerte ekteskap	14
3.2.5 Ekteskap i utlandet	15
3.3 Samliv og samvær i ekteskapet	16
3.3.1 Hus og hjem	17
3.3.2 Mat og måltider	18
3.3.3 Utroskap	18
4. Skilsmisse	19
5. Referanser	21

1. INNLEDNING

Dette temanotatet omhandler kvinner, familie, ekteskap og skilsmisse i Vietnam, og er en oppdatering av det originale notatet fra 2010. Familievold er behandlet i en separat respons (2016).

Dette notatet er basert på åpne skriftlig kilder, så vel som muntlig informasjon. I løpet av to opphold i Hanoi, i oktober 2009 og oktober 2015, hadde Landinfo møter med blant annet vietnamesiske myndigheter, lokale og internasjonale organisasjoner, samt ulike vestlige ambassader. Uttalelser og informasjon fra møtepartnere i 2009 som fortsatt anses som gyldige, er ikke strøket eller erstattet.

Alle møtepartnere ble gjort kjent med at opplysningene de ga kunne bli publisert. Hovedinntrykket var at det er stor grad av åpenhet når det gjelder temaer relatert til kvinner, familie, ekteskap og skilsmisse.

Landinfo har vært ansvarlig for både forberedelse, gjennomføring og etterarbeid i forbindelse med oppholdene i Vietnam, men vi er takknemlige for god bistand fra den norske ambassaden, særlig i forbindelse med planlegging av møtene i Hanoi.

Vietnam er et langstrakt og variert land, blant annet med mange etniske minoriteter. Når ikke annet er spesifisert, er det majoritetsbefolkningen (*kinh*, som utgjør om lag 86 prosent av befolkningen) det refereres til når «vietnamesisk» og «vietnamesere» brukes i dette notatet.

2. KVINNER OG FAMILIE

2.1 KVINNERS STILLING OG RETTIGHETER I VIETNAM

Tradisjonelt har menn høyere status enn kvinner i det vietnamesiske samfunnet, og sønner foretrekkes framfor døtre.

Det er to hovedårsaker til at guttebarn foretrekkes. Den ene er at en sønn gir sosial trygghet, fordi sønnen/sønnens familie tradisjonelt tar seg av hans foreldre når de blir gamle, mens døtre – tidvis referert til som «andres barn» – vil flytte inn hos og ta seg av svigerfamilien når de ble voksne.

Den andre er at i mesteparten av landet regnes slektskap patrilineært. Bare en sønn kan føre slekten videre, og det er også bare sønner som kan utføre ritualene som sikrer foreldre og forfedre en korrekt begravelse og en harmonisk tilværelse i etterlivet. Særlig i det rurale nord vil én eller flere sønner være avgjørende, både for det rituelle og for foreldrenes status i storfamilien og nærmiljøet (Bélanger & Pendakis 2009). Forventningen om sønnefødsler er fremdeles så sterk noen steder at ektepar uten en sønn, kan oppleve latterliggjøring og utfrysing (Earl 2015; Thi 2016).

Sønnepreferansen er likevel ikke like dominerende overalt i landet. Særlig de nordlige delene av Vietnam har vært sterkt påvirket av konfutsianske verdi- og slektskapssystemer fra Kina, men gjennom den sørlige delen har landet også blitt influert av mindre patrifikale kulturer, gjerne med bilaterale slektskapssystemer. Vietnam befinner seg i en del kulturelle og religiøse henseender «midtveis» mellom den kinesiske, konfutsianske modellen, og noe mer egalitære sørøstasiatiske modeller.

Bélanger & Pendakis (2009) mener at denne posisjonen gjør at diskriminering av døtre ikke er så utbredt i vietnamesiske familier, trass i en generell sønnepreferanse.

I tillegg har likestilling mellom kjønnene vært en fanesak for det vietnamesiske kommunistpartiet som har sett det som en viktig oppgave å bekjempe gamle, «føydale» kulturtrekk, som eksempelvis sønnepreferanse og forventinger om kvinnelig underdanighet. I dag vil mange si at døtre og sønner er like mye verdt, og at de ideelt sett ønsker seg en av hver, siden både det å ha sønner og det å ha døtre har sine respektive fordeler (se for eksempel Bousquet 2015, s. 108ff).

Vietnam har gjort betydelige framskritt på likestillingsfronten de siste årtiene, og det vietnamesiske lovverket søker, blant annet gjennom likestillingsloven (2006) og familievoldsloven (2007), å sikre kvinners rettigheter. Ifølge en representant for FN er Vietnam et av de «beste» landene i regionen når det gjelder kvinners *formelle* rettigheter (FN, møte i Hanoi 2009).

Landinfo bemerker at kvinner er tilstedeværende i den offentlige sfære i en helt annen grad enn i mange andre asiatiske land, som for eksempel India og Bangladesh. Bildet under illustrerer at kvinner og menn er like synlige i gatebildet, side om side, og at det er få restriksjoner på kvinners bevegelsesfrihet og kleskode:

Fra gatebildet i Hanoi (foto: Eli Melby).

Selv om det vietnamesiske lovverket søker å sikre kvinners rettigheter, er det fortsatt stor avstand mellom kvinners formelle og reelle stilling og rettigheter i Vietnam. Tradisjonelle kjønnsrollemønstre preger fortsatt tankemåten hos mange, og det er klare forventninger til at kvinnen skal ta seg av husarbeid, matlaging og barnepass i tillegg til den jobben hun eventuelt måtte ha utenfor hjemmet. De samme kravene stilles i de fleste tilfeller ikke til menn (se for eksempel Bélanger & Pendakis 2009, Rydstrøm 2010, Earl 2015).

Trass i nye lover, holdningskampanjer og andre tiltak fra det offentlige for å bekjempe vold mot kvinner, så er vold mot kvinner generelt og vold i nære relasjoner spesielt, fortsatt utbredte problemer i Vietnam. For mer om dette, se Landinfo 2016.

På Global Gender Gap Index for 2015, en årlig rapport fra World Economic Forum, ligger Vietnam på 83. plass av 145 land. Indeksen måler variabler som økonomisk deltakelse, utdanningsnivå, helse og politisk deltakelse. Selv om vietnamesiske kvinner i dag er godt integrert i arbeidslivet (se nedenfor), scorer de dårligere enn menn på mange områder, og særlig på økonomiske og politiske muligheter (World Economic Forum 2015). I tillegg har de fortsatt den største byrden med husarbeid, barnepass og omsorg for familiens eldre. Arbeidsmarkedet er kjønnsdelt, og det samme er makt- og arbeidsfordelingen i hjemmet. Kvinners generelt lavere status øker også deres risiko for vold i nære relasjoner (Ministry of Culture, Sports and Tourism et al 2008, s. 6–7).

2.2 KVINNERS DELTAKELSE I ARBEIDSLIVET

Vietnam har en svært høy kvinneandel i arbeidsmarkedet. Ifølge World Economic Forum (2015) deltar 79 % av vietnamesiske kvinner i arbeidsstyrken (mot 86 % av mennene), og det er svært utbredt at også gifte kvinner er yrkesaktive utenfor hjemmet. Både representanter for Institute for Social Development Studies (ISDS) og ulike FN-organer fortalte i 2009 om et kjønnssegregert arbeidsmarked, med typiske kvinne- og mannsjobber. De fortalte også at kvinner generelt har lavere inntekt, og lengre arbeidsdager, enn menn. ILO (2013) skriver at mens lønnsforskjellene mellom kjønnene har minsket i mange andre land, har de faktisk økt noe i Vietnam i de seinere årene. I World Economic Forums (2015) måling tjener vietnamesiske kvinner bare 63 % av det menn tjener for likt (*similar*) arbeid.¹ En arbeidsmarkedsundersøkelse gjort i 2012 viste at vietnamesiske kvinner tjente mindre enn sine mannlige kolleger i alle sektorer, både statlige, ikke-statlige og utenlandskeide, og til og med i kvinnedominerte yrker som salg og innenfor helse- og sosialsektoren (ILO 2013).

For en gift kvinne er hjem og barn hennes ansvar, også om hun har arbeid utenfor hjemmet. Dette medfører at kvinner ofte kan ha svært lange arbeidsdager totalt, mens menn har mer frihet til å gå ut og være sosiale (ISDS, møte i Hanoi 2009).

2.3 FAMILIE I VIETNAM – OG KVINNERS ROLLE I FAMILIEN

Husband and wife are equal to each other, having equal obligations and rights in all aspects of their family (Ekteskapsloven 2000, § 19).

Med unntak av høy kvinnedeltakelse i arbeidslivet, er Vietnam preget av tradisjonelle kjønnsrollemønstre og mangel på likestilling. Dette gjelder også i familien. I kraft av sin rolle som hustru og mor, er kvinnen «navet» i den vietnamesiske familien. Det konfutsianske tankegodset i vietnamesisk kultur vektlegger sterkt kvinnens ansvar for harmoni og samhörighet i familien.

Det vietnamesiske kommunistpartiet, som har vært statsbærende siden Vietnamkrigens slutt, har uavlatelig framholdt at slike konfutsianske dyder tilhører et avleggs og føydalt tankegods som ikke skal regulere kvinnerollen i et moderne Vietnam, der likestilling mellom kjønnene har erstattet konfutsianismens hierarkiske

¹ Det vil si at Vietnam scorer 0,63 på en *female to male-ratio* der 0 er maksimal ulikhet og 1 er fullkommen likhet.

familieforhold. I de tre årtiene som har gått etter at reformperioden (*Doi moi*²) begynte, har imidlertid overgangen mot en åpnere og mer markedsstyrt økonomi resultert i en viss renessanse for tradisjonelle tanker og verdier i Vietnam. Earl (2015) viser at beskrivelser av kvinnerollen, selv blant feministiske akademikere, nå er dypt preget av konfutsianismens patriarkalske idealer. Ifølge Earl er vietnamesiske kjønnsdiskurser fortsatt «sterkt normative». Kjønnene er komplementære, og kjønnede karakteristikk skiller menns og kvinners natur, evner og forventede adferd: Den feminine karakter (*tinh nu*) er mild, myk, lydige og kontrollerbar. Den mannlige karakter (*tinh nam*), derimot, er aggressiv, rampete, ulydige og vanskelig å kontrollere (Rydstrøm sitert i Earl 2015, s. 105). Disse forestillingene forsterker forventningene til kvinnen som den som holder familien samlet og harmonisk.

Vietnamesisk kultur har dype kollektivistiske trekk, og det er viktig både å ha familie og å oppfylle sin *rolle* i den i henhold til samfunnets og andre familiemedlemmers forventninger. Kvinner forventes å gifte seg og å føde minst én sønn som kan føre mannens patriline videre. Barnløshet er en ikke uvanlig skilsmisseårsak, og Earl (2015, s. 104) skriver at det fortelles historier om hvordan kvinner som ikke har lyktes i å føde en sønn har søkt etter en andrekone for sin mann, trass polygamiforbudet.

Tradisjonelt har store deler av Vietnam praktisert patrilokalitet, altså at et nygift par flytter inn hos brudgommens familie, i hvert fall for en periode den første tida etter bryllupet (Jayakody & Vu 2009). Dette er fremdeles relativt vanlig på landsbygda og/eller hvis brudgommen er familiens eldste eller eneste sønn. Ifølge IFGS (møte i Hanoi 2009) bor om lag 70 % av vietnamesiske par hos mannens familie. De to viktigste årsakene til at flere generasjoner bor sammen, og til at par flytter inn hos foreldre/svigerforeldre, er ifølge flere kilder (ISDS; FN; IFGS møter i Hanoi 2009):

1. At det er en tradisjon og forventning om at sønner (m/ektefelle) skal ta seg av foreldrene når de blir gamle;
2. Økonomiske årsaker, som høye boligpriser, særlig i byene.

IFGS anså økonomiske årsaker som den viktigste grunnen til at ektepar bor sammen med foreldre/svigerforeldre, mens representanter for FN-organer mente at en svært høy forventning om – og tradisjon for – at en sønn og særlig en svigerdatter skal ta seg av hans foreldre i deres alderdom også er en viktig årsak. Det er imidlertid ikke alle som bosetter seg i samme *husstand* som ektemannens foreldre – noen velger for eksempel et eget hus i samme landsby.

Representanter for FN-organer (møte i Hanoi 2009) fortalte flere historier om velutdannede og høyt lønnede kvinner som var «slaver» hos svigerfamilien. Disse flyttet ikke med mann og eventuelle barn for seg selv, selv om de hadde råd til det, fordi mannens familie ikke ønsket eller «tillot» det. Ifølge disse FN-kildene forventes det i høyt grad at en svigerdatter skal ta seg av ektemannens foreldre. Dette gjelder også om hun har heltidsjobb utenfor hjemmet. De fortalte videre at en svigerdatter i Vietnam ofte blir dårligere behandlet enn en datter i familien. Ifølge Centre for Women and Development (CWD) blir en kvinne på landsbygda ansett å være eiendommen til ektemannens familie (møte i Hanoi 2009; se også Nguyen & Harris 2009).

² *Doi moi* oversettes ofte med «renovasjon» og betegner Vietnams åpning mot omverdenen og overgangen fra en sentralstyrt planøkonomi til et friere, mer markedsstyrt økonomisk system – en såkalt «sosialistisk orientert markedsøkonomi». Reformene ble lansert i 1986.

I Vietnam kan det ifølge FN-kilder og ISDS (møter i Hanoi 2009) være opp til fire generasjoner i samme husstand, men det vanligste er to. To eller flere par fra samme generasjon kan også bo sammen. Dette vil særlig gjelde brødre og deres ektefeller.

Mindre hushold bestående av to generasjoner, typisk et ektepar med sine to barn, er vanlig i byene nå. På landsbygda er et gjennomsnittlig hushold noe større enn i byene, og minoritetsområdene som Det sentrale høylandet og fjellene i nord har de største husholdene. Husholdsstørrelse er generelt omvendt proporsjonal med husholdsinntekt. Mens det vietnamesiske gjennomsnittshusholdet i 1979 hadde 5,22 medlemmer, hadde det i 2009 3,8. Hushold bestående av kun én person, er fremdeles sjeldne i Vietnam og utgjorde i 2009 kun 7,3 % (Nguyen 2011). CWD (møte i Hanoi 2009) fortalte at i enkelte tilfeller fortsetter et tidligere ektepar å bo i samme hus etter en skilsmisse, men at de da bor hver for seg i samme hushold. Hovedårsaken til dette er gjerne økonomisk, men en bieffekt er at skilsmissen dermed blir mindre «synlig» for omverdenen og at det sosiale stigmaet således blir mindre.

3. EKTESKAP

3.1 BETYDNING AV – OG FORBEREDELSE TIL – EKTESKAP

Vietnamesere flest vil mene at familie og ekteskap er viktig for ens sosiale anseelse, personlige lykke og generelle trygghet. Det er generelt store forventninger, spesielt for kvinner, om at en skal inngå ekteskap. En enslig kvinne i Vietnam anses av mange for å være en ufullstendig person og refereres ofte til som «left on the shelf». Earl (2015, s. 107) skriver at «[f]ailure to marry may suggest that she faces an insurmountable barrier, such as low educational attainment, brain injury, mental retardation or blindness». Kvinner som jobber og/eller har bosatt seg langt fra hjemstedet sitt, kan midlertidig unnsnippe ekteskapspresset hjemmefra og utsette ekteskapet til seint i tjueåra eller til passerte tredve. Ifølge Earl (2015, s. 107) er stigmaet forbundet med det å være ugift å foretrekke for en del velstående, urbane kvinner framfor undertrykkelse fra en dominerende ektemann.

Det er fortsatt uvanlig i Vietnam å være ugift – frivillig eller ufrivillig – etter fylte 30–35 år. Også samboerskap er lite utbredt. Personer som av ulike grunner ikke har giftet seg, kan ofte velge å bo sammen med en gift bror eller søster og deres familie, eventuelt hos foreldrene, heller enn å bo alene. Som nevnt over, er det ikke vanlig å bo alene i Vietnam, i hvert fall ikke for mer enn en kortere periode.

En rekke møtepartnere (ISDS; FN-organer; CSAGA; IFGS; Norges ambassade) fortalte i 2009 at selv om arrangerte ekteskap ikke lenger er vanlig i Vietnam, så bør et par ha familiens aksept/godkjenning/tillatelse før ekteskapsinngåelse. Mange unge vietnamesere vil føle det vanskelig å skulle gifte seg med en person som foreldrene deres ikke bifaller. (Se for øvrig del 3.2.4 om arrangerte ekteskap.)

Når to unge fra samme by eller provins gifter seg, er det vanlig at familiene på begge sider kjenner hverandre, eller i hvert fall har truffet hverandre i forkant av bryllupet (CSAGA; CWD; Norges ambassade, møter i Hanoi 2009). Både CSAGA og CWD fortalte at det som et ledd i bryllupsforberedelsene er vanlig at de to familiene treffer hverandre flere ganger. Med økt studie- og arbeidsmigrasjon i Vietnam har det blitt vanligere å gifte seg med en person som kommer fra en annen kant av landet. Graden

av selvstendighet i partnervalg og bryllupsforberedelser øker etterhvert som flere møter sin tilkommende langt hjemmefra.

Vietnam har et stort antall etniske minoriteter, og mange av disse har egne og relativt ulike tradisjoner for ekteskapsforberedelse og -inngåelse. Disse omtales ikke her.

3.2 EKTESKAPSINNGÅELSE

3.2.1 Formell ekteskapsinngåelse

Den eneste måten å inngå et formelt gyldig ekteskap mellom to vietnamesiske borgere i Vietnam, er å registrere ekteskapet hos lokale myndigheter, det vil si hos den lokale Folkekomiteen («The People's Committees of communes, wards or townships where either of the marriage partners resides are the marriage registration offices» (Ekteskapsloven 2000, § 12)). Begge parter må være tilstede.

Ekteskap mellom en borger av Vietnam (som bor i Vietnam) og en norsk statsborger, uavhengig av om sistnevnte har sin landbakgrunn³ fra Vietnam eller ei, må inngås etter vietnamesisk lov og rett (Norges ambassade, møte i Hanoi 2009). Mens det er Folkekomiteen på lokalt nivå som registrerer ekteskap mellom to vietnamesiske borgere, er det Folkekomiteen på distriktsnivå (ved dennes justisavdeling) som registrerer ekteskap der en av partene er utenlandsk statsborger. Registreringen skal gjøres der den vietnamesiske parten er hjemmehørende (Sivilstatusloven, § 37–38). Begge parter må være tilstede.

At en må registrere ekteskapet for at det skal være legalt, framgår for øvrig klart av § 11 i Ekteskapsloven (2000):

Marriage must be registered with the competent State bodies (hereinafter called marriage registration offices) according to the proceedings prescribed in Article 14 of this Law.

Any marriage proceedings at variance with the provisions in Article 14 of this Law shall not be legally valid.

Man and woman who fail to register their marriage but live together as husband and wife shall not be recognized by law as husband and wife.

Av § 14 fremgår det blant annet at begge parter må være tilstede under ekteskapsinngåelsen, og at en får en vigselsattest etter registrering av ekteskap:

Marriage registration must be organized in the presence of both male and female partners. A representative of the marriage registration office first asks the two partners about their wish for voluntary marriage, if they agree to marry each other, the representative of the marriage registration office shall hand the marriage certificate to them.

Ikke alle registrerer ekteskapet sitt som beskrevet her, selv om det er obligatorisk. Én kilde (Center for Legal Consultancy, møte i Hanoi 2009) mente at de fleste par i byene i Vietnam i dag registrerer ekteskapet sitt, mens det er mer utbredt ikke å gjøre det på landsbygda. Et ekteskap inngått i Vietnam i henhold til sedvane, tradisjon, religiøs seremoni eller i kirken, er *ikke* juridisk gyldig. Ekteskapet er bare juridisk gyldig når det er registrert hos myndighetene som beskrevet over. Det er uproblematisk å

³ Med landbakgrunn menes personens eget eller mors eller fars fødeland.

senregistrere ekteskap i Vietnam, ettersom registreringen er *selve* ekteskapsinngåelsen, sett fra myndighetenes perspektiv.

3.2.1.1 Likekjønnede ekteskap

Foreløpig er det bare heterofile par som formelt kan registrere ekteskap i Vietnam. Myndighetene har vurdert å åpne for at også homofile par kan gifte seg, men forslaget endte med et kompromiss der lovforbudet mot likekjønnet ekteskap ble opphevet uten at det ble innført mulighet for homofile og lesbiske til å inngå juridisk gyldige ekteskap (se Landinfo 2015).

3.2.1.2 Sentralisert folkeregistrering

Vietnam har for øvrig opp til helt nylig ikke hatt noen sentrale registre. Dette er i ferd med å endre seg, og bl.a. passregistrene er nå digitalisert og sentralisert i en base i Hanoi (Ministry of Public Security, møte i Hanoi 2015). Registre for familieanliggender, som ekteskap og skilsmisse, er imidlertid fortsatt på provinsnivå og flere av dem er fremdeles ikke elektroniske. Mange registre har gått tapt i krig, naturkatastrofer og lignende, så særlig data fra før, under og like etter Vietnam-krigen vil være mangelfulle.

3.2.2 Tradisjonell ekteskapsinngåelse

IFGS (møte i Hanoi 2009) anslo at om lag 30 % av alle ekteskap i Vietnam ikke er registrert, og dermed heller ikke juridisk anerkjente ekteskap. De fleste av disse vil være inngått på tradisjonelt vis, det vil si ved at man arrangerer en feiring med tilhørende ritualer og seremonier, men uten at man registrerer ekteskapet hos myndighetene.

Det kan være ulike grunner til ikke å registrere ekteskapet slik ekteskapsloven av 2000 krever at en skal, som at en giftet seg før det var påkrevd (før ekteskapsloven av 2000), at det ikke er tradisjon i ens familie/omgangskrets, at en ikke ser noen grunn til det/ikke har behov for et papir på at ekteskapet er formelt gyldig, eller at en ikke har kunnskap om at det er påkrevd. En landsomfattende kartlegging av familieforhold i Vietnam, som omfattet 9300 hushold, fant følgende når det gjaldt det å være klar over at en må registrere ekteskapet og hvor/blant hvem uregistrerte ekteskap er mest utbredt:

Over 80 percent of respondents aged 18 to 60 were aware of the need to register marriage. The remaining 20 percent were chiefly ethnic groups, respondents in rural areas, low-income or of lower educational achievement. Many in this group were also over 50. Unregistered marriages are highest in Cuu Long River Delta (about 40 percent), followed by the Northwest (30 percent). 46.4 percent of respondents, who do not have their marriage registered, aged 18 to 60 said they were not aware of the legal obligation to register their marriage (Ministry of Culture, Sports and Tourism et al. 2008, s. 16).

Både CSAGA, IFGS og lokalansatte ved flere vestlige ambassader presiserte (møter i Hanoi 2009) at for vietnamesere flest er det selve feiringen/bryllupsfesten (det vi her kaller *tradisjonell ekteskapsinngåelse*) som er viktig, og ikke registrering av ekteskapet som beskrevet i del 3.2.1 (altså *formell ekteskapsinngåelse*). Både CWD og Norges ambassade fortalte at mange har to bryllupsfester; én arrangert av hennes foreldre, og én av hans foreldre. Brudeparet vil da være tilstede på begge festene. Vel så vanlig er det å ha én bryllupsfest. Hvor stor feiring en har, vil avhenge av blant annet

økonomi, men å ha en bryllupsfeiring er viktig. IFGS fortalte at «alle har en feiring». IFGS fortalte også at kristne kan ha en religiøs seremoni i tillegg, men at det for de fleste er bryllupsfeiringen/selskapet som er det viktige.

For de fleste er bryllupsdatoen også viktig. Den skal helst være lykkebringende, det vil si heldig ut fra den tradisjonelle kalenderen. Dagen velges derfor ofte med stor omhu, gjerne også i samråd med en tradisjonell spåmann/-kone. En viktig del av mange bryllupsritualer består i at brudeparet kneler ved forfedrealteret og ber om forfedrenes bifall/velsignelser. Det er vanlig å feire sammen med venner, naboer og familien på begge sider (Ngan 2005; Patel 2014).

Det er viktig å presisere at det som beskrives her, er bestanddeler i tradisjonell bryllupsfeiring. Det er imidlertid mange måter å individualisere og/eller modernisere en bryllupsfeiring på, og mange unge par vil sette mye inn på det. Dette kan være en kilde til konflikt med foreldrene. Bryllup i dag består gjerne av en blanding av gamle og nyere tradisjoner, og de fleste vil inneholde pengegaver, karaoke/underholdning, flere kjolebytter og store mengder mat og drikke (se for eksempel Patel 2014).

Feiringen/bryllupsfesten er altså svært viktig, og vietnamesere flest anser selve feiringen (inkludert en eventuell religiøs/tradisjonell seremoni) som inngåelse av ekteskapet (CSAGA; IFGS; Norges ambassade, møter i Hanoi 2009). Etter en slik feiring vil mange par leve sammen som ektepar, selv om ekteskapet ikke er formelt registrert. De vil da ikke være gift i henhold til loven, men oppfattes som gift i egne og familiens øyne. Mange vietnamesere er «tradisjonelt gift» på denne måten, altså at de har feiret bryllupet og anser seg selv som gift, *før* de registrerer ekteskapet hos lokale myndigheter og blir formelt gift (Department for Social Affairs; IFGS, møter i Hanoi 2009).

Formelt sett vil ekteskapet være å regne fra den dato registreringen skjer, og ikke fra den datoen bryllupsfesten/samboerskapet tok til. Department for Social Affairs har fortalt (møte i Hanoi 2009) at man i Vietnam kan registrere ekteskapet sitt når som helst etter å ha feiret bryllup og flyttet sammen, eller man kan registrere det før bryllupsfesten. CWD mente at det vanligste i Vietnam er å registrere ekteskapet først (som beskrevet i del 3.2.1), og så feire. Ifølge IFGS spiller det ikke noen rolle om en registrerer ekteskapet før eller etter bryllupsfeiringen, og at begge deler er vanlig i Vietnam. Den landsomfattende kartleggingen av familieforhold i Vietnam i 2006, fant følgende:

Among those aged 18 to 60 who had registered their marriages, 13.6 percent registered after the ceremony, suggesting that the social value of spousal relations takes precedence over legal recognition (Ministry of Culture, Sports and Tourism et al. 2008, s. 16).

3.2.3 Alder ved ekteskapsinngåelse

Ulike kilder har litt ulike anslag over hva som er vanlig alder ved ekteskapsinngåelse. IFGS (møte i Hanoi 2009) mente at vanlig alder ved ekteskapsinngåelse i Vietnam er om lag 23–24 år for kvinner, og 25–26 år for menn. ISDS fortalte at det forventes at en vietnamesisk kvinne skal være gift innen hun er 25–28 år, mens FN-kilder mente at det ikke er uvanlig å inngå ekteskap ved 28–30 års alder (møter i Hanoi 2009). Ekteskapsalderen har økt i enkelte sosiale strata de siste tiårene, blant annet fordi lengre tid nå brukes på utdanning og/eller arbeid før man gifter seg. Samtidig rapporterte IFGS i 2007 (Thi 2007, s. 57) at gjennomsnittsalderen for første

ekteskapsinngåelse i Vietnam var 20,6 år for kvinner i 2002, og at det ikke var evidens for at kvinners giftealder hadde økt radikalt fem år seinere. Gjennomsnittsalderen for vietnamesiske førstegangsfødende, hvorav de aller fleste er gift, var 22 år. CSAGA (møte i Hanoi 2009) fortalte at det vanligste er at vietnamesiske menn og kvinner har forholdsvis lik alder ved ekteskapsinngåelse.

Laveste lovlige ekteskapsalder er 18 år for kvinner og 20 år for menn (Ekteskapsloven 2000, § 9). Center for Legal Consultancy (møte Hanoi 2009) understreket at ved formell ekteskapsinngåelse er det ingen mulighet for unntak fra at en kvinne skal være fylt 18 år og en mann 20 år. Det er imidlertid mulig å inngå ekteskap på tradisjonelt vis, som beskrevet i del 3.2.2, og bo og leve sammen som et ektepar før denne aldersgrensen.

Når det gjelder tidlige giftemål, før laveste lovlige ekteskapsalder, fant en undersøkelse utført av General Statistics Office i Vietnam i 2014 at én av ti kvinner var gift på tradisjonelt vis før de fylte 18. Dette forekommer i det alt overveiende i fattige og avsidesliggende minoritetsområder (UN 2016).

3.2.4 Arrangerte ekteskap

The absolute right of parents to decide marriage in Vietnamese traditional society has decreased significantly with social change [...]. Where it does occur, it is mostly among lower-income, rural or less educated families (Ministry of Culture, Sports and Tourism et al. 2008, s. 19).

Arrangerte ekteskap var tradisjonelt det vanlige i Vietnam, men er ikke vanlig nå lenger. I den grad det forekommer, er det mer utbredt på landsbygda enn i byene, der dating og fritt ekteskapsvalg har vært utbredt i mange tiår (Earl 2015).

Selv om ekteskap basert på fri vilje og eget valg nå er normen i Vietnam, bør en, som nevnt over, ha familiens aksept/godkjenning. Det er ikke uvanlig å høre unge vietnamesere uttale at de enten ville velge bort eller ville ha store kvaler ved å velge en ektefelle som foreldrene deres ikke likte eller på annen måte ikke støttet. Og selv om det formelt sett er de unge selv som bestemmer hvem de skal gifte seg med, kan de oppleve betydelig press fra foreldrene (IFGS, møte i Hanoi 2009). CSAGA (møte i Hanoi 2009) mente at foreldre er mindre involvert i å bestemme barnas partner i høyere sosiale lag og blant familier med høyere utdanning.

Representanter for FN-organisasjoner, ISDS og noen vestlige ambassader (møter i Hanoi 2009) hevdet at arrangerte ekteskap forekommer mellom vietnamesere i Vietnam og personer med vietnamesisk landbakgrunn i Vesten. FN mente at én forklaringsfaktor er at en diaspora ofte er mer konservativ enn befolkningen i hjemlandet, og dermed holder lenger på gamle tradisjoner som arrangerte ekteskap. Tysklands ambassade i Hanoi anslo at hele 95 % av ekteskapene i ambassadens familieinnvandringsaker var arrangerte.

I en studie om innvandrede familier i Norge, som blant annet har sett på hvilken rolle foreldrene har spilt i ekteskapsbeslutningen, altså beslutningen om hvem en skal gifte seg med, sies det følgende (Landinfos uthevelse):

Mens kun 20 prosent av de med pakistansk bakgrunn først og fremst bestemte selv hvem de kunne gifte seg med, sier mellom 80 prosent (personer med irakisk bakgrunn) og 95 prosent (vietnamesisk bakgrunn) i de andre landgruppene at

de selv tok beslutningen, enten alene eller etter å ha lyttet til hva foreldrene mente (Kavli & Nadim 2009, s. 33).

Dette kan umiddelbart se ut til å stå i motstrid til opplysningene Landinfo fikk i Hanoi høsten 2009, om at arrangerte ekteskap mellom vietnamesere i Vietnam og vietnamesere i Vesten skjer – og er til dels utbredt. Det kan imidlertid bemerkes at respondentene i den norske studien har fortalt at de selv tok beslutningen om hvem de skulle gifte seg med, enten alene eller etter å ha lyttet til foreldrene.

Arrangerte ekteskap skal gjennomføres med begge parters velvilje, hvis ikke er det snakk om tvangsekteskap. Tvangsekteskap er forbudt i vietnamesisk lov:

The marriage is voluntarily decided by the man and the woman; neither partner is allowed to force or deceive the other; nobody is allowed to force or obstruct their marriage; (Ekteskapsloven 2000, § 9).

At tvangsekteskap ikke forekommer i Vietnam, var det generell enighet om blant møtepartnere i Hanoi høsten 2009. Eneste unntak var Centre for Women and Development, som mente at det kan forekomme tvangsekteskap i enkelte etniske grupper, som for eksempel hmong.

Praktisering av avtaler om giftemål inngått da barna var små, det vil si at to foreldrepar inngår en avtale om at barna skal gifte seg med hverandre når de blir voksne, eksisterer ikke i dagens Vietnam, ifølge ISDS og IFGS (møter i Hanoi 2009). IFGS fortalte at dette var vanlig for inntil 40–50 år siden, men at det ikke lenger forekommer.

3.2.5 Ekteskap i utlandet

Når vietnamesere fra Vietnam og vietnamesiske innvandrere i vestlige land inngår ekteskap, skjer dette i hovedsak mellom kvinner fra Vietnam og vietnamesiske menn bosatt i vesten (første- eller andregenerasjons innvandrere). Det er i det alt overveiende kvinner som migrerer for å inngå ekteskap i utlandet (se for eksempel Bélanger & Linh 2011). I en artikkel om ekteskapsmønstre blant innvandrerbefolkningen i Norge, skrives det at:

*Andelen som fant ektefelle med norsk landbakgrunn var mye høyere for vietnamesiske kvinner (23 prosent) enn menn (1 prosent)*⁴ (Daugstad 2006, s. 43).

Ifølge Daugstad var det altså i 2004 kun 1 % av mennene i innvandrerbefolkningen i Norge med landbakgrunn fra Vietnam⁵ som giftet seg med en med norsk landbakgrunn. Mange innvandrere med bakgrunn fra Vietnam finner en ektefelle med samme landbakgrunn som dem selv i Norge, mens majoriteten (63 %) av menn med bakgrunn fra Vietnam fant sin ektefelle utenfor Norge (Daugstad 2006, s. 44). Dette gjaldt ekteskap inngått i perioden 1996–2004.

Både ISDS og FN-organisasjoner (møter i Hanoi 2009) vektla at det er forventet av vietnamesiske kvinner i Vietnam at de skal ofre seg for familien, og at de er oppdratt

⁴ Tallene er fra 2004.

⁵ I artikkelen defineres *innvandrerbefolkningen* som personer som har to utenlandskfødte foreldre. Dette omfatter både personer som har innvandret selv (førstegenerasjonsinnvandrere) og personer som er født i Norge av to utenlandskfødte foreldre (også kalt etterkommere). *Landbakgrunn* er personens eget eller mors ellers fars fødeland.

til dette. ISDS nevnte som ett eksempel at mange kvinner ikke ønsker å gifte seg i utlandet, langt borte fra familien, men at de gjør det hvis det forventes, ønskes eller kreves av dem.

ISDS fortalte at ekteskap i utlandet ofte er et «offer» (*sacrifice*), både for kvinnen⁶ og familien hennes, fordi de vil være adskilt med store avstander, men også en slags byttehandel (*trade-off*), det vil si noe en får noe igjen for. Både ISDS, FN og den tyske ambassaden (møter i Hanoi 2009) snakket om at ekteskap i utlandet ofte, men ikke alltid, har et økonomisk motiv. Ifølge ISDS er det generelt en forventning om å sende penger hjem når en vietnamesisk kvinne gifter seg i utlandet.

Imidlertid kan ekteskap i utlandet også være et ønske for unge, vietnamesiske kvinner. Både Xuyen (2008), Bélanger & Pendakis (2009) og Bélanger & Linh (2011) nevner flere grunner en kvinne kan ha for å søke ekteskap utenlands: En drøm om utdanning og/eller en bra jobb, et ønske om å frigjøre seg fra familien, et forsøk på å unnsnippe kjedsomheten hjemme og ta kontroll over eget liv, og kanskje en romantisk drøm om å finne en mer attraktiv ektemann utenfor hjembygda som i noen tilfeller preges av fattigdom, alkoholisme og/eller partnervold. Earl (2015) skriver at for høyt utdannede kvinner i Ho Chi Minh City som har utsatt å gifte seg, kan vietnamesiskættede menn i USA som også har ventet med ekteskapsinngåelse, være et mulig valg. Dette vil selvsagt også gjelde for vietnamesiskættede menn andre steder i Vesten.

I møter i Hanoi i 2009 hevdet både ISDS og FN at kvinner som gifter seg utenlands som regel blir sett ned på. Begge organisasjonene fortalte at vietnamesiske kvinner som har vært gift i utlandet, og som blir skilt og flytter tilbake til Vietnam igjen, ofte har det veldig vanskelig og opplever et sosialt stigma – både fordi en er skilt og fordi en har vært gift utenlands. Ifølge FN vil det sosiale stigmaet, både ved å ha et mislykket ekteskap i utlandet og ved å være skilt generelt, være verre på landsbygda i Vietnam enn i byene. I 2015 uttalte IOM i møte med Landinfo at utenlandsskilte kvinner som returnerer til større byer ikke vil oppleve noen særlige problemer med diskriminering eller stigmatisering. På landsbygda, derimot, henger stigmaet igjen, og skilte kvinner som returnerer vil derfor gjerne forsøke å etablere seg i en by og/eller i en annen provins enn den de kom fra. Dette lar seg, ifølge IOM, ganske enkelt gjøre, forutsatt at man har papirene sine i orden og litt oppsparte midler (IOM, møte i Hanoi 2015).

Som nevnt ovenfor, var flere av Landinfos møtepartnere i Hanoi i 2009 av den oppfatning at det forekommer arrangerte ekteskap mellom vietnamesere fra Vietnam og personer av vietnamesisk opprinnelse bosatt i, og statsborgere av, vestlige land. Én møtepartner (Tysklands ambassade) mente til og med at dette er svært utbredt. Se for øvrig avsnitt 3.2.4 om arrangerte ekteskap.

3.3 SAMLIV OG SAMVÆR I EKTESKAPET

Det forventes gjerne at en gifter seg med noen med omtrent samme sosiale og kulturelle status som en selv. Å velge en ektefelle hvis sosiale status ikke matcher ens egen, forbindes med risiko for konflikter i ekteskapet. En ektefelle som er mye yngre eller eldre, mye fattigere eller rikere, eller som har en helt annen sosiokulturell

⁶ ISDS snakket kun om vietnamesiske **kvinner** som gifter seg utenfor hjemlandet, trolig fordi dette er absolutt mest utbredt.

bakgrunn, kan medføre sosial fordømmelse (*attract stigma*), særlig for kvinner (Earl 2015, s. 108).

Normen i Vietnam i dag er det frie kjærlighetsekteskapet, selv om graden av opplevd frihet som nevnt modereres av foreldres og samfunnets forventninger og moralkodekser. De fleste vietnamesere møter sin tilkommende på samme måte som i mange andre land – lokalt, på studiestedet, på jobb eller gjennom venner.⁷ Mange vil således i høy grad ha felles interesser og felles venner, og vil derfor ofte velge å bruke tid sammen med hverandre, eventuelt også sammen med barn og felles venner.

3.3.1 Hus og hjem

Den hjemlige sfære er som nevnt hovedsakelig kvinnens ansvar i Vietnam, og rollefordelingen i ekteskapet er fremdeles i høy grad kjønnsdelt. Kvinner tar seg av matlaging og husarbeid i mye større grad enn menn (Bich 2007, Hong 2008, Teerawichitchainan et al 2008). I en studie utført av IFGS (Hong 2008) er dette særlig tydelig hos den rurale delen av respondentene, men også i byene gjøres mesteparten av husarbeidet av kvinnene, trass i vietnamesiske kvinners høye deltakelse i landbruk og lønnsarbeid. Mens kvinner generelt er mer bundet til hjemmet, har menn generelt mer fritid og større aksept for å gjøre ting utenfor hjemmet. Dette gjelder i særlig grad par som har barn og/eller foreldre/svigerforeldre som trenger hjelp (ISDS, møte i Hanoi 2009).

Både hjemme og ute i den offentlige sfære, for eksempel på restauranter og utesteder, er menn og kvinner ofte sammen, om slett ikke alltid. Tradisjonelt har det vært en viss adskillelse av den maskuline og den feminine sfæren, inkludert i hjemmet, særlig hos de økonomisk bedrestilte. Noen steder har dette vedvart inn i relativt nyere tid. Sosiologen Pham Van Bich (1999) skriver i sin beskrivelse av den vietnamesiske familien mellom 1945 og 1995 at de to kjønnene ofte hadde separate soner i et tradisjonelt hus. De kunne ha adskilte sove-, sitte- og spisesteder samt separate soner for andre formål, og kjøkkenet var kvinnenes domene (Bich 1999, s. 35–36):

In the house, each sex had separate locations. [...] The extent of spatial separation between the sexes varied between the classes. According to Luong Van Hy, women in an upper-class family were not allowed to enter the main room of the house in the presence of guests [...] There were often rooms or places for women which most female members shared [...] By tradition, the kitchen [which was a separate outhouse] was regarded as the women's place and had a low status.[...]

I overklassefamilier ble kjønnssegregasjonen ofte strengt praktisert – til den grad at menn og kvinner spiste hver for seg. Eventuelt kunne husholdets høyest rangerte kvinner spise sammen med mennene i husets hovedrom, mens eksempelvis nieser og svigerdøtre måtte spise sammen med barna.

As for the lower class family, the house was often overcrowded; therefore the spacial separation between the sexes was less obvious. The problem here was

⁷ I økende grad møtes folk nå også på Internett. Nettdating er en vekstindustri og favner, i Vietnam som andre steder, alt fra lovlige og seriøse treffsteder til lyssky eller ulovlig formidling av ulike tjenester. «Sjekke-apper» à la Tinder er også populære.

that women enjoyed very little privacy and were supposed to cover themselves well at all times (Bich 1999, s. 36).

Dette må ikke tolkes dithen at vietnamesiske familier ikke tilbringer tid sammen på tvers av kjønnene eller generasjonene. For de fleste moderne vietnamesere vil denne beskrivelsen av kjønnssegregering virke svært fremmed, og det var dessuten bare de aller rikeste som hadde store nok hus til å praktisere slik adskillelse. De fleste har bodd og bor fortsatt relativt trangt.

3.3.2 Mat og måltider

Mat og måltider er viktige samlingspunkter for de fleste familier. Vietnamesere er i høy grad «social eaters». Måltider spises helst sammen med andre, og i de fleste tilfeller sammen med familien. Måltidene er en arena for omsorgsutøvelse, særlig overfor barn og eldre, og for markering av status i familiehierarkiet – eksempelvis skal de yngre ifølge tradisjonen by de eldre å spise, suksessivt oppover til familiens eldste som i kraft av sin alder ikke trenger å by noen andre. De fleste praktiserer imidlertid ikke dette i særlig grad i hverdagen (Hong 2008).

Urbanisering og diversifisering av samfunnet har gjort måltidene mer fragmenterte også i Vietnam. Mange familier har en travel hverdag hvor det ikke lar seg gjøre å samles rundt måltidene. Ikke desto mindre fant en undersøkelse utført i Ninh Binh-provinsen i 2004 at 86 prosent av de urbane respondentene, og 94 prosent av de rurale, fremdeles spiste lunsj sammen med familien hver dag – altså også på hverdagene. Enda flere spiste middag sammen hver dag (Hong 2008). Ninh Binh, der undersøkelsen ble gjort, har ingen store byer, og andelen som spiser lunsj (og muligens også middag) sammen med familien er antakelig lavere i mer urbaniserte områder enn i denne undersøkelsen, ettersom store avstander og tett trafikk gjør pendling til en tidkrevende aktivitet i storbyene. Undersøkelsen illustrerer ikke desto mindre at det å spise sammen med familien er så vidt viktig at mange prioriterer å bruke tid på å dra hjem i lunsjen framfor å spise matpakke, i kantina eller på restaurant. Flere av respondentene i undersøkelsen gir også uttrykk for at de ser det som moralsk klanderverdig ikke å spise felles måltider i familien om man har muligheten til det, som en mannlig respondent på 67 år uttrykker det i Hong (2008):

Families with members working in civil service at certain office hours, not working shifts, should have meals together in order to maintain family sentiment and uphold Vietnamese family traditions.

3.3.3 Utroskap

Utroskap er ikke uvanlig i vietnamesiske ekteskap. I en undersøkelse utført blant 1031 kvinner og menn i vietnamesiske byer i 2014, oppga 40 prosent av mennene og 19 prosent av kvinnene at de hadde vært utro («hatt en affære»), men tallene er antakelig høyere enn dette. I slike spørsmål er det som oftest er en viss underreportering, og det er ingen grunn til å tro at dette ikke også skulle være tilfellet i Vietnam, hvor utroskap og prostitusjon ofte refereres til som «social evils» i media og fra offisielt hold. En høy andel av respondentene som innrømmet å ha hatt en affære, oppga at det hadde vært kortvarig eller et éngangstilfelle, at de var redde for å bli avslørt, og/eller at slike sidesprang ville være skambelagt og kunne koste dem ekteskapet (Davis 2014).

I visse sosiale sammenhenger, for eksempel i enkelte arbeidsmiljøer, kan det være ikke bare akseptert, men også forventet av menn at de kjøper tjenester fra prostituerte.

Nguyen & Harris (2009) skriver at noen menn i visse sammenhenger ikke ser sex med prostituerte som utroskap, men mer som et maskulint privilegium og et relasjonsbyggende ritual mellom menn. Earl (2015, s. 106) skriver at:

For Vietnamese men, buying heterosexual sex enables them to show their dominant masculine position and enhance status by demonstrating financial and social power. Buying sex for other men is another means to achieving a higher social position, particularly in business. Extra-marital sex, however, challenges the discursive model of happy family life.

4. SKILSMISSE

Kvinner og menn har like rettigheter til skilsmisse etter vietnamesisk familie Lovgivning (Ekteskapsloven 2000). Selv om det ikke er noen formelle hindre for skilsmisse i Vietnam, er skilsmisse fremdeles ikke særlig utbredt.

En svak økning i antall skilsmisser tok til med innføringen av *Doi Moi* (se fotnote 2) og økt modernisering av samfunnet. Deretter økte antall skilsmisser raskere. Mens det var 51 361 skilsmisser registrert i år 2000, hadde tallet økt til 145 791 i 2013 (Thi 2016; IRB 2016). Antallet er imidlertid fortsatt lavt sett i forhold til befolkningsstørrelsen. Ifølge Tran Thi Minh Thi, underdirektør ved IFGS, var den såkalte *crude divorce rate* 0,66 i år 2000, men hadde økt til 1,05 i 2009. På samme måte økte *general divorce rate* fra 0,97 i 2000 til 1,49 i 2010 (Thi 2016).⁸

Gjennomsnittlig alder for par som gjennomgår skilsmisse er ifølge Thi (2016, s. 304) 38 år for menn og 34,4 år for kvinner. Den er noe lavere på landsbygda enn i urbane strøk.

Skilsmisse er altså økende, men langt fra utbredt i Vietnam. De formelle hindrene for skilsmisse er fjernet med ekteskapsloven av 2000, men skilsmisse har vært forbundet med skandale, særlig for kvinner. Økonomi og sosialt stigma utgjør fortsatt to hovedhindre for skilsmisse (ISDS; FN; IFGS, møter i Hanoi 2009). Stigmaet skyldes at kulturelle og religiøs-moralske oppfatninger i mange lag av befolkningen ikke har endret seg like raskt som lovgivningen. Skammen forbundet med skilsmisse kan være svært stor, og én møtepartner i Hanoi i 2009 (en FN-organisasjon) hevdet sågar at det er mer stigmatiserende å være skilt enn enslig kvinne i Vietnam. Kvinner er, til tross for høy generell yrkesdeltakelse, ofte helt eller delvis avhengige av ektemannen økonomisk, og dette er et viktig hinder for at kvinner søker om skilsmisse.

Centre for Women and Development fortalte (møte i Hanoi 2009) i tillegg at det er en generell forventning i Vietnam at kvinner skal forbli i ekteskapet. Den utbredte oppfatningen om at det er kvinnens ansvar å sørge for harmoni i ekteskapet og i hjemmet, gjør at mange kvinner utsetter eller unngår å søke skilsmisse.

Vold i nære relasjoner har også blitt omtalt som en årsak til skilsmisse for kvinner:

⁸ Thi gir ikke selv en definisjon av disse begrepene, men normalt betegner *crude divorce rate* antall legale skilsmisser per 1000 personer i et gitt univers i en gitt periode uavhengig av alder, mens *general divorce rate* er antall skilsmisser per 1000 personer på 15 år eller eldre i et gitt univers i en gitt periode (se for eksempel Statistics Centre – Abu Dhabi u.å.).

Government statistics reported that approximately half of all divorces were due in part to domestic violence. The divorce rate continued to rise, but many women remained in abusive marriages rather than confront social and family stigma as well as economic uncertainty (U.S. Department of State 2011).

En annen viktig skilsmisseårsak som Thi (2016) fant, særlig på landsbygda, er barnløshet. Ifølge Thi vil mange par som ikke kan få barn oppløse ekteskapet ganske snart etter å ha fått dette faktumet etablert.

Både ISDS og FN (møter i Hanoi 2009) mente at skilsmisse er spesielt stigmatiserende for kvinner som har vært gift i utlandet og så returnerer alene til Vietnam. Det ble forklart at en årsak til dette er at kvinner som gifter seg av økonomiske grunner, slik en ofte gjør når en gifter seg i utlandet, ikke er vel ansett, og at det derfor er mer sosialt stigmatiserende for dem å komme hjem etter et mislykket ekteskap (se også del 3.2.5).

IOM (møte i Hanoi 2015) mente at arbeidsmigrasjon noen ganger er en indirekte årsak til skilsmisse i Vietnam. Retur til hjemlandet etter endt utenlandsopphold er ofte vanskeligere sosialt for kvinnelige arbeidsmigranter enn for mannlige. En kvinne kan oppleve moralsk fordømmelse lokalt for å ha forlatt sin familie, og ifølge IOM kan det oppstå rykter om at hun har vært utro eller på annen måte «umoralsk» mens hun var utenlands. Kvinnen kan imidlertid også komme styrket (*empowered*) tilbake. Hun kan ha lært mye og samlet nye erfaringer, og kan således ha økt sin verdi både på arbeidsmarkedet og i egne øyne. Ektemannen, derimot, har blitt værende hjemme og har ikke gjennomgått samme forandring. Selv om også han gjerne er i arbeid, kan han føle seg demaskulinisert av hennes nye selvstendighet, nye kunnskaper og eventuelle høyere lønn. Migrasjonsrelaterte erfaringer kan således være medvirkende årsaker i en del skilsmisser blant returnerte arbeidsmigranter, ifølge IOM.

I Vietnam må det foreligge en rettslig kjennelse fra en domstol for at en skilsmisse skal ha gyldighet. Skilsmisse i Vietnam, både når begge parter samtykker og når kun en part ber om skilsmisse, med mer, omhandles for øvrig i Ekteskapsloven 2000, kapittel 10, §§ 85–99.

5. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Bélanger, D. & Linh, T.G. (2011): The impact of transnational migration on gender and marriage in sending communities of Vietnam. *Current Sociology*, 59(1), 59–77. Tilgjengelig fra <http://csi.sagepub.com/content/59/1/59.short> [lastet ned 13. mai 2016]
- Bélanger, D. & Pendakis, K. (2009). Daughters, work, and families in globalizing Vietnam. I: Barbieri, M. & Bélanger, D. (red.), *Reconfiguring families in contemporary Vietnam*. Stanford: Stanford University Press, 265–297.
- Bich, Pham Van (1999). *The Vietnamese family in change: The case of the Red River Delta*. Richmond: Curzon Press.
- Bich, Mai Huy (2007). Some comments on the father's role of educating and taking care of children. *Vietnam Journal of Family and Gender Studies* 2(2), 3–23.
- CSAGA, dvs. Center for Studies and Applied Sciences in Gender – Family – Women and Adolescents (u.å.). *History*. Hanoi: CSAGA. Tilgjengelig fra <http://csaga.org.vn/p56/lich-su-thanh-lap.htm> [lastet ned 25. mai 2016]
- CWD, dvs. Center for Women and Development (u.å.). *Center for Women and Development*. Hanoi: Center for Women and Development. Tilgjengelig fra http://www.cwd.vn/en/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=53 [lastet ned 25. mai 2016]
- Daugstad, G. (2006). Ekteskapsmønstre i innvandrerbefolkningen: Hvem gifter innvandrere i Norge seg med? *Samfunnsspeilet*, 20(4), s. 41–47. Tilgjengelig fra <http://www.ssb.no/ssp/utg/200604/ssp.pdf> [lastet ned 15. juni 2010]
- Davis, B. (2014, 5. oktober). Adultery in Vietnam. *Asialife*. Tilgjengelig fra <http://www.asialifemagazine.com/vietnam/adultery-in-vietnam/> [lastet ned 13. mai 2016]
- Earl, Catherine (2015). Life as lived and life as talked about: Family, love and marriage in twenty-first-century Vietnam. I: McLelland, M. & Mackie, V. (red.), *Routledge handbook of sexuality studies in East Asia*. Oxford: Routledge, 101–111.
- [Ekteskapsloven] (2000, 9. juni). *Marriage and Family Law*. Tilgjengelig fra http://www.moj.gov.vn/vbpg/en/lists/vn%20bn%20php%20lut/view_detail.aspx?itemid=373 [lastet ned 13. mai 2016]
- [Familievoldsloven] (2007, 21. november). Law on Domestic Violence Prevention and Control. Tilgjengelig fra http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_177877.pdf [lastet ned 13. mai 2016]
- Hong, Tran Thi (2008). Contemporary patterns of social behavior at family meals – differences between urban and rural areas. *Vietnam Journal of Family and Gender Studies*, 3(2), 39–52.
- IFGS, dvs. Institute for Family and Gender Studies (u.å.). *Functions*. Hanoi: IFGS. Tilgjengelig fra <http://ifgs.org.vn/functional-and-responsibilities/> [lastet ned 25. mai 2016]
- ILO, dvs. International Labour Organization (2013, 7. mars). *Despite high labour force participation rate for women, gender pay gap on the rise*. Geneve: ILO. Tilgjengelig fra http://www.ilo.org/hanoi/Informationresources/Publicinformation/Pressreleases/WCMS_206104/ang--en/index.htm [lastet ned 12. mai 2016]
- IRB, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (2016, 11. februar). *Viet Nam: Divorce, including availability of divorce to women, associated costs, support services available to divorced women and single mothers; whether the government mandates financial support and/or child support to ex-spouses; treatment of divorced women/single mothers; custody orders, including decisions made in favour of mothers (2008–January 2016)*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/56d7ffc64.html> [lastet ned 19. mai 2016]

- ISDS, dvs. Institute for Social Development Studies (u.å.). *Vision, mission, goals*. Hanoi: ISDS. Tilgjengelig fra http://www.isds.org.vn/index.php?option=com_content&view=article&id=118%3Avision-mission-goals&catid=57%3Aabout-us&Itemid=90&lang=en [lastet ned 25. mai 2016]
- Jayakody, R. & Vu, T.H. (2009). Family change in Vietnam's Red River Delta: From war, to reunification, to renovation. I: Barbieri, M. & Bélanger, D. (red.), *Reconfiguring families in contemporary Vietnam*. Stanford: Stanford University Press, 203-236.
- Kavli, H.C. & Nadim, M. (2009). *Familiepraksis og likestilling i innvandrede familier*. Oslo: Fafo. Tilgjengelig fra http://www.fafo.no/media/com_netsukii/20129.pdf [lastet ned 25. mai 2016]
- Landinfo (2015, 11. desember). *Vietnam: Tilhøva for LHBT-personar*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/3271/1/3271_1.pdf [lastet ned 25. mai 2016]
- Landinfo (2016, 25. februar). *Vietnam: Familievold mot kvinner*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/3322/1/3322_1.pdf [lastet ned 13. mai 2016]
- [Likestillingsloven] (2006, 29. november). *Law on Gender Equality*. Tilgjengelig fra <http://www.ilo.org/dyn/travail/docs/934/Law%20on%20Gender%20Equality%202006.pdf> [lastet ned 13. mai 2016]
- Ministry of Culture, Sports and Tourism, General Statistics Office, UNICEF & Institute for Family and Gender Studies (2008, juni). *Result of nation-wide survey on the family in Viet Nam 2006*. Hanoi: Ministry of Culture, Sports and Tourism. Tilgjengelig fra http://www.un.org.vn/images/stories/press_centre/press%20center%202008/bao_cao_tom_tat_tie_nganh.pdf [lastet ned 25. mai 2010]
- Ngan, L.T. (2005, 4. desember). Fortune-tellers are not wedding planners. *Viet Nam News*. Tilgjengelig fra <http://vietnamnews.vn/talk-around-town/148914/fortune-tellers-are-not-wedding-planners.html> [lastet ned 13. mai 2016]
- Nguyen, T.B. (2011). The trend of Vietnamese household size in recent years. *2011 International Conference on Humanities, Society and Culture IPEDR*, 20, 47–52. Tilgjengelig fra <http://www.ipedr.com/vol20/10-ICHSC2011-M00023.pdf> [lastet ned 13. mai 2016]
- Nguyen, K.L. & Harris, J.D. (2009). Extramarital relationships, masculinity, and gender relations in Vietnam. *Southeast Review of Asian Studies*, 31, 127–42. Tilgjengelig fra http://www.uky.edu/Centers/Asia/SECAAS/Seras/2009/10_Nguyen_2009.pdf [lastet ned 13. mai 2016]
- Patel, A. (2014, 28. juli) Vietnamese wedding: 11 things that almost always happen. *Huffington Post*. Tilgjengelig fra http://www.huffingtonpost.ca/2014/07/25/vietnamese-wedding_n_5621506.html [lastet ned 13. mai 2016]
- [Sivilstatusloven] (2014, 20. november). *Law on Civil Status*. Tilgjengelig fra <http://vbpl.vn/tw/Pages/vbpqen-toanvan.aspx?ItemID=10887&Keyword=60/2014/QH13> [lastet ned 18. mai 2016]
- Statistics Centre – Abu Dhabi (u.å.). *Marriage and divorce rates in the Emirate of Abu Dhabi*. Abu Dhabi: Statistics Centre – Abu Dhabi. Tilgjengelig fra https://www.scad.ae/ws/dISpFile.ashx?fn=/Release%20Documents/Marriage%20and%20Divorce%20Rates%20in%20the%20Emirates%20of%20Abu%20Dhabi_116.pdf [lastet ned 13. mai 2016]
- Teerawichitchainan, B., Knodel, J., Vu, M.L. & Vu, T.H. (2008, oktober). *Gender division of household labor in Vietnam: Cohort trends and regional variations*. Ann Arbor: University of Michigan. Tilgjengelig fra <http://www.psc.isr.umich.edu/pubs/pdf/rr08-658.pdf> [lastet ned 13. mai 2016]
- Thi, T.T.M (2007). Social determinants of age at first birth in Vietnam. *Vietnam Journal of Family and Gender Studies*, 2(2), 55–75.

- Thi, T.T.M. (2016). Prevalence and patterns of divorce in Vietnam: Tradition, modernity, and individualism. *Journal of Literature and Art Studies*, 6(3), 298–316. Tilgjengelig fra <http://www.davidpublisher.org/index.php/Home/Article/index?id=24553.html> [lastet ned 13. mai 2016]
- U.S. Department of State (2011, 11. mars). *2010 Human Rights Report: Vietnam*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2010/eap/154408.htm> [lastet ned 25. mai 2016]
- World Economic Forum (2015). *Global Gender Gap Report 2015. Vietnam*. Geneva: World Economic Forum. Tilgjengelig fra <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2015/economies/#economy=VNM> [lastet ned 18. mai 2016]

Muntlige kilder

- Center for Legal Consultancy for the Poor People and Community Development, Vietnam Lawyers Association, ved Director Duong Thi Tanh Mai, med flere. Møte i Hanoi, 9. oktober 2009.
- Center for Women and Development (CWD), ved Director Le Thi Thuy med flere. Møter i Hanoi, 12. oktober 2009 og 5. oktober 2015.
CWD er underlagt Vietnam Women's Union (VWU). For mer informasjon, se CWD u.å.
- CSAGA, dvs. Center for Studies and Applied Sciences in Gender – Family – Women and Adolescents, ved Chairwoman Nguyen Van Anh og Deputy director Le Hong Giang. Møter i Hanoi, 12. oktober 2009 og 12. oktober 2015.
CSAGA er en NGO. For mer informasjon, se CSAGA u.å.
- Department for Social Affairs, Committee of Social Affairs, Vietnam National Assembly, ved Director Nguyen Thuy Anh, Deputy Director Nguyen Thanh Tra, samt Specialist Officers Pham Trong Cuong og Thai Thanh Nga. Møte i Hanoi, 9. oktober 2010.
- FN, dvs. United Nations Vietnam. Møte i Hanoi, 8. oktober 2009, med:
 - Office of the Resident Coordinator, ved UN Gender Advisor Ingrid FitzGerald.
 - UNIFEM, dvs. United Nations Development Fund for Women, ved Country Programme Manager Suzette Mitchell.
 - UNDP, dvs. United Nations Development Programme, ved Programme Officer Ha Thi Van Khanh. Møte i Hanoi 8. oktober 2009.
- Frankrikes ambassade i Hanoi. Møte i Hanoi, 13. oktober 2009.
- IFGS, dvs. Institute for Family and Gender Studies, ved Director Nguyen Huu Minh. Møte i Hanoi, 12. oktober 2009.
IFGS er en forskningsinstitusjon under det statlige Vietnam Academy of Social Sciences. For mer informasjon, se IFGS u.å.
- ISDS, dvs. Institute for Social Development Studies, ved Co-Directors Le Bach Duong og Khuat Thu Hong. Møte i Hanoi 8. oktober 2009.
ISDS er en NGO under Vietnam Union of Science and Technology Association. For mer informasjon, se ISDS u.å.
- IOM, dvs. International Organization for Migration. Møte i Hanoi 29. september 2015.
- Norges ambassade i Hanoi. Ulike møter ved ambassaden i Hanoi i perioden 8.–14. oktober 2009.
- Sveriges ambassade i Hanoi. Møte i Hanoi 13. oktober 2009.
- Tysklands ambassade i Hanoi. Møte i Hanoi 13. oktober 2009